

Poštovani autori pravopisa,
u skladu s vašim pozivom na javnu raspravu o pravilima novoga pravopisa, upućujem vam svoje komentare u nadi da ćete ih razmotriti kako bi pravopis, kojim sam već u velikoj mjeri zadovoljan (i mnogim pravilima i samim načinom izrade), bio još bolji.

Pozdrav,

dr. Mate Kapović docent Odsjek za lingvistiku Filozofski fakultet u Zagrebu

Komentari na nacrt novog pravopisa IHJJ-a (Mate Kapović, FFZg)

1) Pisanje tipa *Camusja* i *CIA-je* bi ipak trebalo vratiti na uobičajeno *Camusa* i *CIA-e*. U prvom slučaju je problem što *Camusja* nitko tako ne piše, a i pisanje izgleda prilično čudno pa je bolje ne izmišljati tu novo pravilo. Takva imena jesu problematična zbog nepoklapanja izgovora i pisanja, ali tu se ništa ne može jer je to do francuskoga pravopisa. Pisanje *CIA-je* je također neuobičajeno i nezgrapno (kao i *AUDIO-ja*). Osim toga, može se pretpostaviti da bi to onda dovelo i do zabunâ pa bi se pisalo i *NATO-ja* umjesto *NATO-a* i sl.

2) Što se tiče varijante *(po)grješka*, mislim da je u pravopisu ne treba ostavljati jer, iako neki tako pišu (jer takvo pisanje simbolički predstavlja općenito novo pisanje kod pokrivenoga *r*) nitko u stvarnosti tako ne izgovara (bar ne spontano). Stoga je pisanje *rije* tu potpuno različito od pisanja *crjepovi*, *vrjedniji*, *strijelica* i sl., gdje dio govornika doista spontano izgovara *je* (što su autori pravopisa i sami sasvim ispravno zaključili).

3) Isto je i s varijantom *ne ću*. Iako manjina doista tako piše, mislim da je riječ o premalenu uzorku da bi se to isticalo u pravopisu. Tko želi tako pisati, i dalje će tako pisati, što god u pravopisu pisalo, ali smatram da nema potrebe da takvo rješenje, koje je praksa vrlo očito potpuno diskreditirala, i dalje životari u našim priručnicima.

4) Umjesto *dvoglasnik ie* bi bilo prikladnije pisati *odraz jata, jat* ili, jednostavno, *pisanje ije/je* ili nešto tome slično. Naime, iako se u priručnicima u zadnje vrijeme navodi da je tu riječ o diftongu (kada je riječ o *ije*), u praksi malo koji govornik hrvatskoga tu izgovara diftong. Diftonški izgovor se doista može naći u nekim dijalektima (npr. fakultativno u Dubrovniku ili po središnjoj Bosni), ali u samoj Hrvatskoj govornici tu velikom većinom izgovaraju obično dugo *jě* (ako imaju razlikovnu duljinu), čija je jedina razlika od odraza kratkog *jata* u tome što se tu početno *j* u biranu jeziku ne spaja s prethodnim *l* ili *n* u *lj* i *ñ*. No to taj glas nipošto ne čini diftongom (to se lako može ustanoviti uspoređujući izgovor štok. *ije* s pravim diftongom *ie* koji nalazimo u nekim našim dijalektima, npr. u kajk. *sviět* i sl. u nekim govorima, i u štok/čak. dijalektalno *mieso* i sl. u nekim govorima). Još je veća greška pisati da je riječ o *pisanju dvoglasnika* kada se radi o *je* tj. o kratkom odrazu *jata*. Naime, kratko *je* se ne izgovara kao diftong čak ni u najzabitijim dijalektima, a kamoli u standardnoj praksi. To sve, dakako, i nisu pitanja za pravopis, no držim da bi ipak u pravopisu bolje bilo uzeti neutralan naziv koji se ne izjašnjavao o fonološkoj vrijednosti dotičnoga slijeda. Naziv *dvoglasnik za ije* je u najmanju ruku sporan (jer je takav izgovor svakako manjinski, a zapravo i lokalni), a za *je* je i potpuno netočan.

5) Kod primjerâ za pisanje dugoga *ije* ima nekoliko koji nisu baš najsretniji. Riječ *prijévara* ima i varijantu *prěvara*. Bilo bi bolje ne stavljati na početak odmah primjere s varijantama (a varijante tipa *prijevara/prevara*, *prijelaz/prelaz*, *prijelazan/prelazan* itd. ne bi bilo loše negdje posebno navesti da se zna da postoje). Primjer *procijep* (koji podrazumijeva izgovor *pröcijěp*) također nije najsretniji jer tu postoji i varijanta *procjep* (izgovor *pröcjep/pröcjep*, vjerojatno i češći od prvoga). Također, iako se riječ *Tijelovo* uvijek tako piše, treba upozoriti na to da se tu uz (povijesno gledano mlađi i analoški) izgovor *Tijêlovo* tu jednako često javlja i (povijesno stariji) izgovor *Tjělovo*. Istina je da

se pravopisa ne tiče izravno kako se što u kojem govoru izgovara, no u primjerima za pisanje *ije* koji se daju kao prototipni na početku bi trebalo, didaktike radi, izbjegavati primjere u kojima u običnom jeziku postoji dvostruki izgovor. Treba stavljati primjere u kojima svi uvijek (ako imaju razlikovnu dužinu) izgovaraju dužinu (kao *tijelo, svijet, cvijet, rijeka* itd.), a ne one koji će se mnogim govornicima činiti kao iznimke (jer izgovaraju kao da se piše *je* a piše se *ije*).

6) Kod pisanja *je* bi možda trebalo kao posebnu točku (a ne samo među primjerima) istaći da se kod duženja u gen. mn. (tipa *vjêra – vjêrâ*) nikada ne piše *ije*.

7) Kod navođenja početnih primjera za pisanje kratkoga *je* bi trebalo naći primjerenije oblike jer tu ima i problematičnih (kao i gore kod *ije*). Krenimo redom. Riječ *bljesak* (izgovor: *bljêsak*) ima i varijantu *blijesak* (izgovor: *blijêsak*). Nije uputno da prvi primjer bude onaj u kojem se odraz jata može izgovarati i pisati na dva načina (u praksi u zadnje vrijeme, čini se, prevladava *bljesak* iako se npr. u ARJ tâ varijanta uopće ne spominje, a i na HJP-u se s *bljesak* upućuje na *blijesak*). Riječ *cvjetni* i *cvjetnjak* se pišu prema starijem izgovoru (*cvjêtnī* i *cvjêtnāk* < *cvjêtnāk*), ali se danas često izgovaraju i *cvjêtnī* i *cvjêtnāk*. Na stranu to što je u standardu tu i dalje propisana kračina, u praksi neki govornici tu izgovaraju i dužinu pa primjeri nisu baš najbolji kao prototipni. Prototipni trebaju biti primjeri kao *vjera, njega, sljeme* itd. gdje svi izgovaraju kračinu. Isto što vrijedi za *cvjetni* vrijedi i za *snježni* (stariji izgovor *snjêžnī* pa onda *snjêžnī*, ali u praksi danas često i *snjêžnī*). Nes(p)retni su i primjeri *rječnik* i *vjesnik*. Naime, kratko se *je* tu danas piše zato što su se te riječi prije izgovarale kao *rjêčnik, vjêsnik*. No danas se one praktički isključivo izgovaraju s mlađim naglaskom *rjêčnik, vjêsnik* (koji bi za sobom zapravo povlačio pisanje *riječnik, vijesnik*). Zato i nije čudo da se u pisanju dotičnih riječi dosta griješi jer ljudi pišu kako govore. To su zapravo iznimke od pravila da se kada se izgovara dužina piše *ije*, a kada se izgovara kračina *je*. Tako primjere, gdje se unatoč dugom izgovoru, piše *je* treba navoditi kod primjerâ poput *smjêštati, presjêdati* i sl., a ne ih stavljati pod prototipne primjere za pisanje *je*. Slično vrijedi i za *pjev* i *smjer* koji su iste takve iznimke – piše se *je*, ali se izgovara isključivo *pjêv, smjêr*.

Kao zaključak, prototipni primjeri za pisanje kratkoga *je* su gotovo svi loši (dobri su samo *djed, izgorjeti, razumjeti, savjet*). Primjer *smješko* možda nije najzgodnija za prototip i bolje bi ga bilo navesti kod primjerâ s izmjenom *ije/je* (*smješko* prema *smjêšiti se, smijeh*), a *sljedeći* i *svjetlo* bi (premda su jasno označene) bilo možda bolje navesti kod primjerâ gdje se razlikuju značenja po pisanju *ije/je* – *sljedeći* (pridjev) : *sljedeći* (glagol prilog sadašnji), *svjetlo* (imenica) : *svijetlo* (pridjev). Kao prototipne primjere, kako rekoh, treba staviti primjere gdje svi izgovaraju uvijek kračinu. Bilo bi dobro da pravopis pomaže govornicima (koji razlikuju u svom materinjem govoru duge i kratke slogove – a to je nezanemariv broj ljudi, ne samo štokavaca!) na način da ih uputi na to da se *ije* piše u cca 95% slučajeva kada se izgovara dužina, a da se *je* piše kada se izgovara kračina. Da bi se to objasnilo, treba na početku dati primjere koji to jasno pokazuju (kao *svijet, cvijet, rijeka* ali *djed, vjera, sjena*), a tek nakon toga navesti (ipak razmjerno malobrojne) iznimke gdje kod pisanja *ije* može biti ipak i kratak izgovor, a kod pisanja *je* dug izgovor (potonji slučaj je puno češći) te na primjere gdje i u pravopisu postoje dvostrukosti itd.

8) Predlažem da se u skladu s opće proširenom praksom i tradicijom (koja i danas postoji u nekim priručnicima), a i ekonomičnosti radi, kod pisanja točke iza rednih brojeva dopusti i izostavljanje točke prije zgrade, kose crte, zareza, upitnika i uskličnika. Dakle, i pisanje kao (1825–1889) umjesto isključivo (1825.–1889.), pisanje 2012/2013. umjesto 2012./2013., 2012? umjesto 2012.? itd.

9) Sitne ispravke – umjesto *űjutro* bi bolje bilo *űjutro*, a u genitivima *dúše* i *súmnje* nedostaju zanaglasne dužine (treba: *dúšē*, *súmnjē*). Primjer rekonstrukcije **sъльнѣce* treba promijeniti u ispravno **sъльнѣce*.

10) Ne vidim potrebe da se za upotrebu zvjezdice navodi da se njome može označiti "nestandardnojezična riječ i rečenica". Kao prvo, takva mi se upotreba ne čini pretjerano bitnom za općejezični pravopis. Kao drugo, takva upotreba se, po mom iskustvu, niti javlja u praksi niti je lingvistički opravdana (nema nikakve logike u tome da se riječi koje nisu standardne označavaju zvjezdicama kao da su kužne). U lingvističkim radovima se zvjezdicom (ili dvjema zvjezdicama) označavaju neovjerene, nepotvrđene ili zamislive ali nepostojeće riječi. Riječi *spasioc*, *donešen*, *željeo*, *doć* koje se u pravopisu navode nisu standardne, ali su vrlo realne i ovjerene.